№ 182 Հոկտեմբերի 23 (Նոյեմբերի 4) **1879** Հոկտեմբերի 23 (Նոյեմբերի 4) № 182

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ կէս տարվանը 6 ռուբլ:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ"

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պօլսի ընկերութիւնների միութեան մասին:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Մոսկվայից: Նամակ Երևանից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: Ֆրանսիա:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:—Տեղեկացոյց:—Բանասիրական: Ձեռնարկութիւնների ձևեր և առևտրական ընկերութիւններ:

Կ. ՊՕԼՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Մեր լրագրի առաջնորդող յօդուածները, Կ. Պօլսի հայոց ընկերութիւնները մի ընդհանուր ընկերութեան մէջ միանալու անհրաժեշտութեան մասին, երևում է փոքր ի շատէ ներգործութիւն են ունեցել Կ. Պօլսի հայերի հասարակական կարծիքի վրա: Մասնաւոր նամակներով մեզ հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ երեք ընկերութիւնների մէջ «Արարատեանի», «Դպրոցասիրաց-Արևելեանի» և «Կիլիկեանի» մէջ այժմ յուզված է միութեան խնդիրը:

Ինչպէս ամեն տեղ, այնպէս էլ Կ. Պօլսի հայերի մէջ, երևում է թէ հասարակական գործերի մէջ գլխաւոր դերը խաղում է ոչ թէ նոյն իսկ գործի օգտաւէտութեան կամ փառասիրութեան գաղափարը, այլ առաջին տեղը մեր ազգային բոլոր խնդիրների մէջ բռնում են կրքերը և անձնասիրութիւնը: Երեք ընկերութիւններից ոչ մինը չէ կամենում հրաժարվել իր անունից, այնպէս որ միութեան ջերմ կուսակիցները ստիպված են եղել առաջարկել մի նոր անուն տալ միացած ընկերութեանը: Առաջարկում են անուանել այդ նոր կազմակերպվող ընկերութիւն «Հայկական ընկերութիւն» կամ «Հայկական միութիւն:»

Մեզ գրում են նաև որ պատրիարքը համակրելով այժմ ընկերութիւնների միութեան գործին, այս օրերս կանչելու է պատրիարքարան երեք ընկերութիւնների ներկայացուցիչներին և առաջարկելու է նրանց միանալու և մի ընդհանուր մարմին կազմելու:

«Եթէ այդ գործի նախաձեռնութիւնը յանձն առնի մեզ ամենքիս սիրելի պատրիարքը, գրում են մեզ Կ. Պօլսից, այն ժամանակ մենք մեծ յոյս պէտք է ունենանք, որ ընկերութիւնների միութեան գործը անպատճառ կաջողվի:»

Յուսանք և մենք որ մեր յայտնած մտքերը, որոնք արտայայտութիւն էին ոչ թէ միայն մեր անձնական համոզմունքների, բայց և ռուսա-հայերի հասարակական կարծիքի, պատրիարքի զօր աջակցութեամբ անպատճառ իրագործվելու են:

Մասնաւոր նամակներում մեզ պատմում են, որ միութեան գործի գլխաւոր հակառակորդը «Արարատեան» ընկերութիւնն է: Բայց մենք հրաժարվում ենք այդ լուրերին հաւատալու, քաջ ճանաչելով այդ ընկերութեան վարչութիւն կազմող անդամների ազգասիրութիւնը և դէպի ընդհանուր գործը նրանց ունեցած անձնուիրութեան զգացմունքը:

Վերջապէս բացի իրանց անունների կորցնելը, ի՞նչ պէտք է կորցնեն Կ. Պօլսի ազգային ընկերութիւնները, եթէ բոլորն էլ միանան: Ընդհակառակն նրանք կը շահվեն, նրանք աւելի ոյժ կունենան, աւելի մեծ դրամական միջոցներ կունենան, աւելի էլ մեծ յարգանք և հաւատարմութիւն կը վայելեն թէ թիւրքիացի և թէ ռուսաստանցի հայերի կողմից:

Ասենք թէ ընկերութիւններից մինը իր գործունէութեան ասպարէզը ընտրել է Վասպուրականը, միւսը Երզրումը, երրորդը Կիլիկիան,—նրանք միանալով մի ընդհանուր ընկերութեան մէջ կարող են շարունակել պահպանել իրանց այդ բռնած դիրքը, միայն այն տարբերութեամբ, որ փոխանակ ջոկ ջոկ, միմեանց մէջ ոչինչ կապեր չունեցող ընկերութիւններ լինելու, միանալուց յետոյ նրանցից իւրաքանչիւրը, շարունակելով իր գործունէութիւնը, կարող է ընդհանուր, միացած ընկերութեան առանձին բաժին ներկայացնել, որ կը գործի իր սեփական շրջանում, բայց մի և նոյն ժամանակ կապված կը լինի ընդհանուր թէ դրամական և թէ բարոյական կապերով կենտրոնական վարչութեան հետ:

Այն ժամանակ ռուսաստանցի հայը կիմանայ, թէ կայ Կ. Պօլսում մի հաստատ տեղ, հաստատ մարմին, հաստատ կազմակերպութիւն, ամենարնդունակ առաջնորդներից կազմված վարչութիւն որին կարելի կը լինի անսահման հաւատ ընծայել և փողերը նուիրել: Եւ այն ժամանակ նուիրատուութիւնների քանակութիւնը կը կրկնապատկվի:

Գ. Ա.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՁԵՒԵՐ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Հօլանդական ընկերութեան հիմնվելուց յետ ուրիշ երկիրներում ևս սկսեցին նրան հետևել, բայց նրանցից ոչ մէկը չը կարողացան նրան հետ աջողութեամբ մաքառել, բացի մէկից և այդ՝ Անգլիական-Արևելեան Հնդկական մեծ ընկերութիւնն է, որը հիմնվեցաւ 1613 թուին: Այդ ընկերութիւնը ոչ թէ միայն կարողանում էր մրցել հօլլանդականի հետ, այլ և երբեմնապէս նրանից անցնում էր: Անգլիական այդ ընկերութիւնը մի և նոյն ժամանակ իշխում էր Հնդկաստանում մինչև մեզ մօտ տարիները՝ 1858 թիւը, երբ երկրի վարչութիւնը ընկաւ անգլիական տէրութեան ձեռքը. ուրեմն այդ ընկերութիւնը տևեց մօտ 250 տարի:

Մենք կը լռենք, ի հարկէ, բոլոր այլ ընկերութիւնների մասին, որոնք, որպէս Ֆրանսիայումը օրինակ, հռչակաւոր են միայն իրանց մեծ անաջողութեամբ և կանցնենք մի այլ հիմնարկութեան, որը հռչակաւոր է իր նոր գաղափարով ու նոր սիստեմով:

Ձեռնարկութիւնների համար կարևոր բաներից մէկն է՝ փոխառութիւնը, որը հիմնված է կրեդիտի, հաւատարմութեան վրա: Փոխառութիւնը հեշտացնելու համար 18 դարվայ սկզբներում մի գիւտ է լինում, որը յիրաւի, նոր ժամանակվայ մեծ գիւտերի շարքում պիտի դասել: Մեր խօսքը՝ թղթադրամի գիւտի վրա է, որը հաւասարապէս հռչակաւոր է թէ իր սարսափելի վնասներով և թէ իր անհաշւելի օգուտներով, որոնց նա մատուցած է և է մինչ այժմ մարդկութեան: Մեծ գիւտերը միշտ ունեցել են այդ յատկութիւնները. վառօդով կարելի է ամբողջ երկիրներ ոչնչացնել, բայց կարելի է նաև սարեր ճեղքել, ճանապարհներ բացել, բռնութեան խոչնդոտների դէմ աւելի աջողութեամբ պատերազմել: Բանը նրանումն է՝ որ գիւտի բնութիւնը լաւ ճանաչելուց յետոյ, հասարակական այնպիսի մի դրութիւն ստեղծել, որպէս զի նրան ի չար գործ դնելը, որքան կարելի է, անհնարին լինել:

Թղթադրամի գիւտի պատիւը վերաբերում են շօտլանդացի Լօ-ին, թէպէտ և նրանից առաջ թղթադրամը իր երկրում ծանօթ բան էր. բայց մինչ Լօ-ի երևալը թղթադրամը ոչ Եւրօպային ծանօթ էր և ոչ էլ այն մեծ գործադրութիւնը ստացած: Լօ-ից առաջ ոչ ոք չը գիտէր թղթադրամի իսկական հրէշաւոր ոյժը. և որովհետև այդ նոր գիւտը մեր ժամանակներում սաստիկ մեծ դեր է խաղում և տարածված է համարեա ամբողջ երկրագունդի վրա, ուստի աւելորդ չի լինի գոնէ կարճառօտ կերպով պատմել Լօ-ի հիմնարկութիւնը, որի տրագիկական վերջը մեծ դաս պիտի լինի նաև այժմեան դոյնանման հիմնարկութիւնների համար:

Լուդովիկոս XIV ֆրանսիական մեծ թագաւորի մահից յետ, անհագին պատերազմների և թագաւորի վերին աստիճանի փարթամ կենցաղավարութեան պատճառով, երկրի ֆինանսները մեծ անկարգութեան մէջ էին. երկրի հարստութիւնները սաստիկ սպառված էին, բայց փող անպատճառ հարկաւոր էր թէ երկիրը կառավարելու և թէ Ֆրանսիան իր մեծ պատւի մէջ պահելու համար: Միւս կողմից շռայլութիւնը շարունակվում էր նրա մահից յետ, երբ, ժառանգի մանկութեան պատճառով, նրա վրա հոգաբարձութիւն էր նշանակված: Այդ հանգամանքներում գալիս է Լօ Ֆրանսիա և տէրութեանը առաջարկութիւններ է անում, որով նա խոստանում էր դուրս բերել տէրութեանը նեղ դրութիւնից. Լօ-ին ընդունեցին որպէս ազատիչ: Ինչումն էր կայանում նրա պլանը: Նա տեսել էր, որ Շօտլանդիայում թուղթը շատ անգամ փողի տեղ են բանեցնում և կարծում էր ուրեմն, թէ որքան տէրութիւնը թուղթ դուրս տայ, այնքան էլ կը հարստանայ. նա մոռանում էր, որ թուղթը միայն մի նշան է, որի տակ մի որ և իցէ իսկական գին ունեցող բան պիտի հասկանալ. նա չը գիտէր նաև, թէ ոսկին և արծաթը անգամ իրանց գինը կարող են կորցնել, եթէ նրանց քանակութիւնը աւելանայ: Լօ-ն սկսեց իր գործը 1716-ին հիմնելով մի բանկ վեց միլիօն կապիտալով, բաժանված 12,000 մաս, իւրաքանչիւրը 500 Ֆր. գնով և բանկը պիտի ծառայէր վեքսելների դիսկօնտներ անելու և վաճառականների հետ յարաբերութիւններ ունենալու: Հազիւ բացված, այդ հիմնարկութիւնը այնքան լաւ անուն ստացաւ, որ Լօն վեց միլիօն դրամագլխով դուրս տուեց 50 միլիօնի թուղթ և հասարակութիւնը ուրախութեամբ փոխում էր իր ոսկին ու արծաթը թղթադրամի հետ: Բայց Լօ-ն չը բաւականացաւ դրանով. նա պահանջում էր, որ տէրութիւնը նրան առանձնաշնորհութիւններ և մենավաճառութիւն տար իր բանկի համար և որպէս զի բանկը միակ իրաւունք ունենար երկրից հարկեր առնելու: Նա պահանջեց նաև որ բոլոր մեծ կապիտալիստները միաւորվէին իր հետ և մի ընկերութիւն կազմէին Ամերիկայի Միսսիսիպի գետի երկիրների հետ առևտուր սկսելու համար: Բոլորը կատարվեց, հիմնվեցաւ արևմտեան Հնդկաստանի (Ամերիկա) ընկերութիւն 100 միլիօն կապիտալով, բաժանված 200,000 մաս, 500 ֆրանկով իւրաքանչիւրը, որը, իբրև բանկային թուղթ, ձեռքից ձեռք կարող էր անցնել նշանակելով միւս երեսի վրա վաճառողի և գնողի անունները: Բայց ոչ ոք չէր մտածում թէ ընկերութեան յաջողութիւնը բոլորովին կախված է ամերիկական կօլօնիաներից:

1718 թւին Լօ-ի բանկը դառաւ թագաւորական, այնպէս որ բանկի ակցիօնէրները ստացան իրանց դրամագլուխը: Այս նոր բանկը ստացաւ բացի Ամերիկայի, նաև Հնդկաստանի հետ առևտուրի միակ իրաւունքը, այնպէս որ բաժինների թիւը (ակցիա) կրկին աւելացաւ: Այդ ժամանակներում Ամերիկայի գործը սկսեց կաղալ և, վախենալով որ չը լինի թէ հասարակութիւնը կորցնի իր հաւատարմութիւնը դէպէ բանկը, Լօն հնարեց այն, ինչ որ բօրսայի մէջ անուանում են աժիօտաժ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

—

7 հոկտեմբերի

Թէև այս նամակով ես խոստացել էի գիւղատնտեսական հանդէսի վրա խօսել, բայց մի նոր հանգամանք, կամ մի նոր խնդիր, որ իմ կարծիքով մեծ նշանակութիւն կարող է ունենալ մեր երկրագործ դասի համար, ստիպեց ինձ այդ խոստումը յետաձգել և այդ նոր խնդրի վրա խօսել։ Յայտնի է, որ Ռուսաստանի հարաւային նահանգներից մի քանիսը այս տարի սարսափելի աղէտքի ենթարկվեցան, մի տեսակ միջատ երևեց, որ փչացրեց ցորենի ահագին քանակութիւն և ամբողջ գիւղերի յուսահատութեան ու աղքատութեան պատճառ դարձաւ։ Ժողովրդեան այդ աղէտքին օգնելու և ապագայ թշուառութիւնների առաջը առնելու համար, ներքին գործոց նախարարը յանձնեց Պէտրովսկի երկրագործական ակադէմիայի յայտնի պրոֆէսոր Լինդէմանին հետազօտել այդ միջատը, որոնցով կարելի էր այդ աւերիչ ոյժի առաջն առնել։ Պատկառելի պրոֆէսորը ամբողջ 5 ամիս նրբագնին խուզարկութիւններ անելուց յետ, պատահմամբ մի ուրիշ աւելի վնասակար միջատի էր հանդիպել, մի միջատ, որ գուցէ տարածվի և մեր երկրի մէջ ահագին վնասներ պատճառի, եթէ առաջուց հարկաւոր զգուշութիւններ գործ չը դնվին։ Այդ իսկ նպատակով ես չատ կարևոր եմ համարում «Մշակի» միջոցով հաղորդել ի գիտութիւն հասարակութեան ինչ որ պատկառելի պրոֆէսորը իր առաջին դասախօսութեան մէջ հաղորդեց ունկնդիրներին։

Լսարանը լի էր ուսանողներով. ամենքի դէմքի վրա նկարագրված էր սաստիկ հետաքրքրութիւն և ամենքը սպասում էին անհամբերութեամբ իրենց սիրելի պրոֆէսորին։ Վերջապէս նա մտաւ։ Խօսելով առաջ թէ գիւղատնտեսութեան մէջ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի առհասարակ երկրագործական կենդանաբանութիւնը, պ. պրոֆէսորը շարունակեց. «Մինչդեռ ես ուսումնասիրում էի հարաւային նահանգներում երևցած միջատներին, ահա Պօլտաւի նահանգական ատեանից ստանում եմ մի հեռագիր, որ իմացնում է ինձ, թէ ամբողջ գիւղերի արտերը կարճ ժամանակում փչացել են անյայտ պատճառով. ես աճապարում եմ այնտեղ և միայն իմ մասնագիտական տեղեկութիւնները միջոց են տալիս ինձ յայտ ածել մի միջատ, որ առաջին անգամ երևում է Ռուսաստանի սահմաններում։ Եթէ ես անձամբ չասէի ձեզ և չը հաւատացնէի, թէ այդ միջատը, որ աւելի սարսափելի աւերմունք է գործել և կարող է գործել, քան Եւրոպայի բոլոր անարխիստները, այնքան փոքր է, որ մի մարդկային շունչը բաւական է նրա մի ամբողջ կոյտը փչացնել, որ մի կաթիլ մածուցիկ հիւթ բաւական էր հազարաւորներ յաւիտեանս գամել հողի վրա, դուք անշուշտ կը ծիծաղէիք, բայց դուք անձամբ կարող էք տեսնել նրան այս փոքր ապակէ խողովակի մէջ (և իրոք միջատը հազիւ գնդասեղի գլխի չափ մեծութիւն ունէր), կարծէք թէ այդ արտերը յատկապէս ձիակոխ արած լինեն։ Որպէս զի մի փոքր գաղափար կազմէք թէ ինչ ահագին վընասներ են կրել խեղճ գիւղացիք, բաւական է ասել, որ 2—3 գիւղերի մէջ 75,000 պուդ ցորեն է փչացել։ Եւ ով է ժողովրդի տնտեսական գործին այդպիսի սարսափելի աւերմունք պատճառում, ով է ամբողջ գիւղեր յուսահատութեան մէջ ընկղմում։ Մի փոքր, հազիւ նկատելի ճանճ, մի միջատ, որ գիտութեան մէջ յայտնի է անուամբս Cecidomya destructor։ Պատուելի պրոֆէսորը ասաց, որ թէև այդ ճանճը յայտնի է Հիւսիսային Ամերիկայում իր գործած աղէտներով, բայց նրա ներկայութիւնը Ռուսաստանի մէջ միայն այս տարի յայտնվեցաւ և այդ ոչ թէ նրա համար, որ նա մեր երկրում առաջին անգամ է երևում, այլ թէ նրա համար, որ մեր մէջ մասնագիտական գիւղատնտեսական կենդանաբանութիւնը այնքան քիչ է զարգացած, որ միջատի վրա ոչինչ ուշադրութիւն չեն դարձրել։ Հաստատելով այդ միջատի գոյութիւնը, մեզ մնում է այժմ նրան փչացնելու համար հնարներ որոնել, իսկ այդ հնարները որոնելու համար, հարկաւոր է հետազօտել միջատի կեանքի զարգացման բոլոր փազիսները։ Նկարագրելով այդ փազիսները պրոֆէսոր Լինդէման ցոյց տուաւ, որ Cecidomya destructor-ի ամենավնասակար փազիսը այն ժամանակ է, երբ նա կոկոնի ձև է ստանում և մոխրերանգ է լինում, ուստի պէտք է ջանալ որ մինչ այդ փազիսը մտնելը նա միջոց չունենայ զարգանալ։

Իմ այս յօդուածիս նպատակն է հէնց այդ միջոցները ցոյց տալ, որոնցով կարելի է մեր Կովկասի ժողովրդեան տնտեսական դրութեան այդ միջատների կողմից սպառնացող աւերմունքի առաջն առնել, եթէ ոչ ամբողջապէս, գոնէ մասամբ։ Ինչպէս ասացի, այդ միջատի յայտնվելու նշանն այն է, որ 1) շատ փոքր է, 2) մոխրագոյն է կոկոնը, 3) նա միայն հասկի ներքին ծայրի վրա է նստած լինում։ Երբ որ ցորենի հասկը ինքն իրան ընկնում է այնպէս, որ կարծես թէ տակից դանակով կտրած լինի, դա նշան է, որ այդ հասկի վըրա, Cecidomya-ն բուն է դրել, որովհետև նա ուտում է հասկի ներքին մասը, իսկ վերին մասը իր ծանրութեան նեցուկ չունենալով կտրվում ընկնում է։ Առհասարակ գիւղացիները հունձի ժամանակ հասկը խոր չեն կտրում, այնպէս որ այդ սարսափելի ճանճը դարձեալ մնում է և երկրորդ տարին ևս ձու դնելով շատանում. միւս կողմից երբ որ արտը կամ դաշտը հերկում են, սովորաբար հողը այնքան երես են քանդում, որ այդ միջատի դրած ձուաները չեն փչանում, այլ դարձեալ ենթարկվելով լուսի ազդեցութեան կարողանում են պտղաբերել։ Այս ասածիցս հասկանալի է, որ եթէ այդ միջատի գոյութիւնը մեր երկրի դաշտերում ապացուցանվի, նրան փչացնելու և չը զարգացնելու համար հարկաւոր է հետևեալ միջոցները գործ դընել. 1) պէտք է հասկը շատ խորից կտրել, 2) հողը շատ խոր պեղել։ Սակայն ամենապրմատական հնարը պրոֆէսորի արած բազմաթիւ փորձերի հիման վրա կայանում է նրանում, որ հունձից յետ ամբողջ դաշտը կրակ են տալիս։ Դա ունի և մի ուրիշ օգուտ՝ մասամբ պարարտացնում է դաշտը։

Մանրամասնութիւնները ես խոստանում եմ հաղորդել, երբ որ պ. պրոֆէսորի արած հետազօտութիւնները կը տպագրվեն ամբողջութեամբ։ Միայն օգուտ քաղելով այս յարմար առիթից, ես կամենում եմ մի քանի խօսք ասել մեր հողագործներին, ի հարկէ, հարուստ մասին։ Ժամանակ է վերջապէս, որ մեր երկրի հայերի տնտեսական դրութեան վրա ուշադրութիւն դարձնվի, հարկաւոր է, ուրեմն, որ Թիֆլիսի կամ Երևանի մէջ հայ գիւղացու տնտեսական դրութիւնը քննելու և բարւօքելու համար մի ընկերութիւն կազմվի։ Այդ ընկերութիւնը կարող է մի քանի մասնագէտ երկրագործներ կամ անտառապահներ հրաւիրել, մանաւանդ որ վերջին տարիներս այդպիսի մասնագէտ ուսանողների թիւը հետզհետէ սկսում է շատանալ մեր մէջ և նրանց ձեռքով մի քանի կենտրոնական տեղերում գործնական երկրագործական կամ անտառապահական դպրոցներ հիմնել, որտեղ գիւղացի մանուկներին կարելի կը լինէր սովորեցնել տեսականի հետ միասին և գործնական եղանակները, որոնք այժմ գործ են դրվում գիւղատնտեսութեան մէջ։ Միւս կողմից դարձնում ենք Ղարաբաղի հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութեան ուշադրութիւնը այդ հարցի վրա։ Այդ դպրոցը, ինչպէս յայտնի է, ահագին հողեր և կալուածներ ունի, որոնց չորս կողմը բազմաթիւ հայ գիւղեր են սփռված։ Գանձասարի վանքը, իբրև կենտրոնատեղի, կարող էր մի գիւղատնտեսական տարրական դպրոց ունենալ մի հմուտ մասնագէտ տեսչի հսկողութեան ներքոյ։

Մինչև անգամ ես կարող էի մատնացոյց անել այժմ մի այդպիսի մասնագէտի վրա. դա պ. Աղէքսանդր Քալանթարեանն է, որ այս տարի Պէտրովսկի երկրագործական ակադէմիայում վերջացրել է իր ուսման կուրսը և արդէն իր առաջին հրապարակական դասախօսութիւնով կարողացել է գրաւել տնտեսագէտների ուշադրութիւնը։

Համբ. Առաքելեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

10 հոկտեմբերի

Վերջապէս երկար ու ձիգ տատանումից յետոյ այս օրերում կայացաւ Երևանի քաղաքային Դումայի ձայնաւորների ընտրութիւնը քաղաքագլուխ պ. Ղորղանեանցի նախագահութեամբ։ Ընտրվածների երկու մասը հայեր են, իսկ մի երրորդ մասը թուրքեր։ Ձայնաւորների ընտրութիւնը չունեցաւ այն յաջող ելքը, որը կարելի էր սպասել. կան անձինք, որոնք յարմար և ընդունակ են այդ կոչման համար, կան և այնպիսիները որոնք, բոլորովին անընդունակ են այդ պաշտօնը վարելու։

Մի ժողովուրդ որ դեռ չը գիտէ ինքնուրոյն մտածել, մի ժողովուրդ որ չունի իր սեփական համոզմունքը, անկարելի է նրանից առաւել լաւ ընտրութիւն պահանջել քան այդ։ Այս ընտրութիւնը ոչնչով չէր զանազանվում նրանցից, որոնք սովորաբար լինում էին դեպուտատ կամ ջրպետ ընտրելու ժամանակ. «այս ինչ մարդին կը գցես» դրդում էր ընտրողին մի որ և իցէ աղա, գնաց ընտրողը, այդ փոփոխական խելքի տէր մարդը և կատարեց աղայի հրամանը. «հը, սև քար գցեցիր N .... աղին թէ սպիտակ» խօսում էին դահլիճի մի անկիւնում երկու փափախաւոր նորգեցիներ։—«Ախպեր թէ դրուստն ես ուզում ասեմ ես չէի ուզում նրան սպիտակ գցել, դէհ, ինչ անես, Մկրտիչ աղէն ասեց շապկի ռանգ գցիր, մարդ էր, խաթրը չուզեցի կոտրել։» Ահա այս ձևով էր լինում ընտրութիւնը և դրա հետևանքը այն եղաւ, որ շատ անարժաններ ստացան ձայնաւորների աթոռներ։ Արդեօք ինչ պարտականութիւններ ունեն լցուցանելու մեր ձայնաւորները, եթէ չեմ սխալվում նրանցից շատերը կը դժուարանան այդ հարցին պատասխանել։ Այդ պարոնները նայում են այդ կոչման վրա լոկ ինքնասիրութեան կէտից. Թող դրացիներս հասկանան որ ես էլ նշանակութիւն ունեմ և թէ քաղաքի հասարակութեան առաջնակարգ դասակարգին եմ պատկանում, իսկ եթէ քաղաքի գործերը լաւ կամ վատ կընթանան, այդ նրա համար երկրորդական գուցէ և չորրորդական հարց է։ Մի ձայնաւորից հարցնում են թէ ինչ պէտք է լինի ձեր պարտականութիւնը։ «Ինչ պէտք է լինի. դա տէրութեան կողմից մի պատիւ ա որ տալիս են մեզ իշխաններիս» պատասխանում է պատուելի ձայնաւորը։

Հոկտեմբերի 1-ին լրանում էր Երևանի ռուսաց տիրապետութեան տակ ընկնելու կարծեմ 50-դ տարին. այդ օրը ձայնաւորներին երգում տալուց յետոյ, տեղական կլուբում, չը գիտենք ինչ գումարից, փառաւոր ճաշկերոյթ էր, կենացներ արտասացին, ճառեր խօսեցին և բարեմաղթութիւններ եղան քաղաքային նոր վարչութեան համար։

Հոկտեմբերի 4-ին վարչութեան անդամների ընտրութեան օրն էր. ձայների առաւելութեամբ ընտրուեցին անդամներ՝ պ. Վասակ Պապաջանեանը և Վ. Գեղամեանը, իսկ թուրքերից Աբասկուլի-խան Էրիվանսկի։ Իւրաքանչիւր անդամի տարեկան ռոճիկ որոշվեց 1500 րուբլի։ Անդամներից պ. Վ. Գեղամեանը հրաժարական տուեց, նրա տեղ անցաւ պ. Ի. Աւետեանը։ Պ. Գեղամեանի հրաժարվելը վերաբերում են իրեն շրջապատող անձնաւորութիւնների հետ գործ առաջ տանելու անհնարաւոր լինելուն։ Որքան ճշմարիտ է այդ, չը գիտենք։

Թէ ինչ դեր կը խաղայ մեր քաղաքի նորածընունդ Դուման, այդ կը տեսնենք ոչ շատ հեռու ապագայում, իսկ մեզ համար ցանկալի է տեսնել նրա գործունէութեան պատկերը նկարած որքան կարելի է գեղեցիկ գոյներով։

Ա. Եր.

այն է՝ Լօն պարտաւորվեց, որ մինչ մի յայտնի ժամանակ, գնել բոլոր բաժինները իրանց անուանական արժողութեամբ, այսինքն թէ նա կը վճարէ բոլոր ունեցողներին այն զանազանութիւնը, որ կայ բուրսայի և թղթի իսկական գների մէջ։ Բայց որովհետև Լօի կողմից դա բուրսայական մի խաղ էր և իսկապէս չէր կարող իր խոստմունքը կատարել, ուստի նա գործածեց բոլոր ոյժը իր ագենտների միջոցով վեքսելների գինը արհեստական կերպով բարձրացնել։ Եւ այդ նմանապէս աջողվեց Լօ-ին։ Հասարակութիւնը միանգամայն միամտեցնելու համար, տէրութեան բանկը թոյլատրութիւն տուեց Միսսիսիպի բաժիններ ունեցողներին հնդկական բաժինների հետ փոխել և դորանով հասարակութիւնը այն աստիճանի խաբվեց և գրաւվեց, որ քանի մի օր շարունակ տիւ և գիշեր ժողովուրդը լիքն էր բանկի բակում և փողոցում հնդկական բաժիններ առնելու համար։ Բազմութիւնը այնքան շատ էր, որ շատերը, քիչ էր մնում, որ խեղդվէին։ Հէնց որ Միսսիսիպիի բաժինները քիչ մնացին հասարակութեան մօտ, նոցա գինը բարձրացաւ երեք, չորս և մինչև անգամ տասը անգամ աւելի, քան նոքա իսկապէս արժէին։ Բանկի գործը դառաւ իսկապէս ազարտ խաղ, իսկ այդ խաղին մասնակցելու համար ոչ թէ միայն Ֆրանսիայից, այլ Եւրոպայի բոլոր անկիւններից հազարաւոր մարդիկ էին հաւաքված փարիզ հեշտութեամբ հարստանալու համար։ Եւ իսկ, հազարաւոր մարդիկ կային, որոնք այդ վեքսելներից մի քանիսը իրանց ձեռքին պահելով, հարիւր հազարներ և միլլիոններ անգամ տանում էին։ Պատահում էր, որ մէկը իր վեքսելը մի ժամով ուրիշին փոխ էր տալիս և դորա համար առնում ահագին տոկոսներ։ Պատահում էր, որ մի ողորմելի ծառայ մի շաբաթ կամ մի օրում դառնում էր հարուստներից մէկը։ Մի ծառայի մասին պատմում են, որ բօրսայից կառքով յետ դառնալիս, պատահում է իր տիրոջ և հրաւիրում իր մօտ կառքում նստել, որովհետև սկսել էր անձրև գալ։ Բանը այն աստիճանի էր հասել, որ թուղթը 30 անգամ իր գնի մէջ բարձրացաւ, իսկ սկզբնական 1500 միլլիօն դրամագլուխը դառաւ ըստ երևոյթին 45 միլլիարդ։ Այդ ծայրայեղութեան էր հասել Լօի ձեռնարկութիւնը երբ մի հակառակ հոսանք սկսեց երևալ հասարակութեան զանազան շրջաններում։ Ֆրանսիական պարլամենտի աչքին ընկան երկու երևոյթներ՝ նախ, անչափահաս թագաժառանգի հոգաբարձուի, ռեգենտի անսահման շռայլութիւնները, իսկ երկրորդ և մանաւանդ տէրութեան բանկի ապօրէն իրաւունքը երկրի հարկերը ստանալու համար։ Միւս կողմից, մի քանի մտախոհ մարդիկ սկսեցին հասկանալ, որ Լօի հիմնած բանկի հիմքը խախուտ է, որ ոչ Հնդկաստանի և ոչ Ամերիկայի առևտուրը այնքան օգուտ չեն բերում, որը միակ կարող էր արդարացնել բանկային թղթերի կուրսերը բարձրանալուն։ Այդ բոլորին աւելանում է նաև մի այլ հանգամանք. Պարիս անունով չորս եղբայրներ հիմնում են հարիւր միլլիօն դրամագլխով մի ուրիշ բանկ, որը պիտի Լօի բանկի հետ մրցէր։ Այդ հանգամանքների մէջ, տէրունական կամ Լօի բանկային թղթերի գները սկսում են կամաց կամաց իջնել։ Տէրութեան բոլոր գործադրած միջոցները չեն կարողանում այդ հակառակ հոսանքի դէմը առնել. ակցիոնէրները վազում են բանկը թուղթը ոսկու և արծաթի փոխել, բայց ուր... բանկի կասսայում այնքան ոսկի ու արծաթ չը կար, որ կարելի լինէր բոլոր բանկային թղթերին իրանց այն ժամանակվայ գնով վճարել։ Բանկը միայն մի ելք կարող էր ունենալ- սնանկութիւն ու նա սնանկացաւ։ Ով բանկային նօտան առել էր տասը, քսան, երեսուն հազարով, նրա ձեռին մնաց լոկ թուղթ առանց մի չէթ արժէքի։ Սնանկութիւնը ընդհանուր էր. ոչ լացը և ոչ գոռացը գործին օգնեցին. բոլորը աղքատացան. այդ տրագիքական վերջը եղաւ 1720-ին։

Զարմանալին այն է, որ նոյն իսկ այն տարիներում դորա նման մի անցք պատահում է նաև Անգլիայում «Հարաւային ծովի բաժանորդական ընկերութիւն» անունով մի հիմնարկութեան հետ և հէնց նոյն 1720 թւում նա վերջանում է մեծ սնանկութեամբ։ Այս վերջինը նշանաւոր է իր ծանրակշիռ և յարատև հետևանքներով, իր ահագին ազդեցութեամբ անգլիական օրէնսդրութեան վրա առևտրական ընկերութիւնների վերաբերեալ։ Այդ ընկերութեան պատմութիւնը ասելը մեզ այժմ միանգամայն անկարելի է, որովհետև մեր յօդուածները առանց դորան արդէն շատ երկարեցին *)։

Այդ երկու մեծ անցքերը անպատճառ պիտի յիշել, որովհետև առևտրական կեանքի մէջ դոքա նոր երևոյթներ էին և որովհետև նոքա շատ ազդեցին առևտրական ընկերութիւնների զարգացման ընթացքի վրա։ Այստեղ աչքի են ընկնում միայն երկու երկիրներ՝ Անգլիա և Ֆրանսիա, որովհետև այդ երկիրների բռնած ուղղութիւնները առևտրական ընկերութիւնների օրէնսդրութեան վերաբերեալ, ներկայացնում են հակառակ տիպարներ։ Մինչդեռ Անգլիայում, այն անցքերից յետ, արգելվեցան ամեն տեսակ ընկերութիւններ, որոնք մի որ և իցէ կերպով նմանում էին Լօի հիմնարկութեան, ընդունելով իբրև օրէնք հռչակաւոր Bubble-Act, որը շարունակվեց զօրութիւն ունենալ մինչ 1824 թիւը, ուրեմն աւելի քան հարիւր տարի. ֆրանսիական տէրութիւնը, ընդհակառակը, չը զարհուրեցաւ այն անցքերից, վերաբերելով ամբողջ դժբաղդութիւնը մի սխալի. առևտրական ընկերութիւնները այնտեղ ազատ մնացին, և կարող էին Լօի օրինակի համեմատ թղթեր դուրս բերել, ոսկով կամ արծաթով վճարելի ընկերութիւնից պահանջած ժամանակ։

Անգլիայում օրէնսդրութիւնը կրկին փոխվում է 1844 թւին Ռոբերտ Պիլի մինիստրութեան ժամանակ, բայց այս նոր օրէնքը պարզելու համար ընդարձակ մեկնութիւնների պիտի դիմենք, ուստի յուսալով յարգելի ընթերցողի ներողամտութեան վրա, չտալինք փակել մեր աշխատութիւնը։

Ստրասբուրգ Ա. Ա.

*) Մանրամասը տեղեկութիւններ ցանկացողները թէ Լօի և թէ «Հարաւային ընկերութեան» մասին կարող են բոլոր եւրոպական գրականութիւնների մէջ գտնել, Գերմանիայում, օրինակ, Մաքս Վիրտի «Ueber Handelskrisen» գրքի մէջ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, նոյեմբերի 18

«Փորձ» օրագրի ներկայ տարւայ հոկտեմբեր ամսի մէջ, ես խօսելով «Մշակ» և «Մեղու Հայաստանի» լրագիրների օգտաւէտ գործունէութեանց մասին, զաւեշտութեամբ խօսել էի նոցա իրար հետ ունեցած անվերջանալի կագ ու կռւի մասին, որին, պէտք է բացասիրտ խոստովանեմ, ոչ այնքան են, որքան հասարակաց կարծիք էր։ Երեկ ու երեկ տեսակցելով յիշեալ երկու խմբագրչացը հետ և առաւել ի մօտոյ իմաստասիրելով այդ անհաճոյ հարցը, իմացայ որ «Մշակը» ըստ ասելոյ գ. Արծրունու, վաղուց արդէն դադարել է այդ ապարդիւն վէճը, «Մեղու Հայաստանի» տակաւին դադարած չէ իր այդ գործունէութիւնը։

Իմ բաւականին երկարատև ճանապարհորդութեան միջոցին ես համոզւեցայ որ պօլեմիքական բանակռւութիւնը սաստիկ գայթակղեցնում է մեր միամիտ ժողովրդին, որ լրագրաց իրար հետ ունեցած վիճաբանութեան մէջ տեսնում է «լոկ անմիաբանութեան, չարակամութեան, և այլ այսպիսի անգոսնելի ախտեր»։ Եթէ պ. Արծրունու ասածը, էբր թէ նա 5 տարի է որ դադարել է իր պօլեմիկայ, ճշմարիտ է, ես ուրիշ բան չունեմ նրան յայտնելու, բայց եթէ իմ և ժողովրդեան կողմանէ լիուլի շնորհակալութիւն, որը անհա ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՒ յայտնում եմ. իսկ որ ինչ կը վերաբերի «Մեղու Հայաստանին» ես նոյն զինադադարումն և հաշտութիւն կը խնդրէի նորանէն. և եթէ պ. Պետրոս Սիմէօնեանը յարգում է ամբողջ ժողովրդի զգացմունքը, թող դադարի այդ անպտուղ վէճերէն և յարձակմունքէն, որք մի քանի հոգի ծիծաղեցնում են, բայց ազգի ամբողջութեան տեղիք են տալիս յամբասելու մեր նորատունկ գրականութեանը և նորա անխոհ մշակներին։

Սուքիաս

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շնորհակալութեամբ ստացանք հայր Դաւիթ Նարալեանցից ՔՈՒԹԱՅԻՍԻ հայոց երկսեռ ծխական դպրոցի շինութեան փօտօգրաֆիական պատկերը։ Պատկերը հանված է պլանի փասդից։ Շինութիւնը շատ գեղեցիկ, երկու յարկանի տուն է, իսկ դէպի Րիօնի գետը երեք յարկ կունենայ։ Ցանկալի է որ հայերը, մանաւանդ թիֆլիսցիները, օգնէին Քութայիսի հայոց դպրոցին իրանց նիւթական օժանդակութեամբ։ Չը մոռանանք որ Քութայիսի փոքրաթիւ հայերը զուրկ են իրանց մայրենի լեզուից և բարոյապէս կտրված են հայութիւնից։ Օգնել այդ դպրոցին, նշանակում է վերականգնեցնել հայութիւնը Անդրկովկասի մեզ համար կորած անկիւններից մինում։

—

Այս օրերս ստացանք ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մի նամակ հայ-կաթօլիկ պարոնից։ Շատ ուրախ ենք, որ մեր կաթօլիկ եղբայրները սկսում են արձագանք տալ մեր լրագրական գործունէութեանը։ Թղթակիցը նկարագրում է Ալէքսանդրապօլի հայ-կաթօլիկների դրութիւնը։ Կաշխատենք շուտով զետեղել «Մշակի» մէջ պարոնի նամակը և խնդրում ենք նրան շարունակել իր թղթակցութիւնները։

—

ԲԱԹՈՒՄԻ մեր թղթակիցը գրում է մեզ։ «Այստեղ ես առիթ ունեցայ ճշգութեամբ տեղեկանալ Խրիմեան հայրիկի Կ. Պօլսից Հայաստան գնալու վերաբերութեամբ։ Ասում են որ Խրիմեանը Կ. Պօլսից իր հետ տարել է Հայաստան 200 լաւ զինւորված մարդիկ։»

—

Մեզ գրում են որ Թիֆլիսից դէպի Թելաւ տանող ճանապարհը Գոմբոր գիւղի վրայով, շատ անապահով է դարձել թուրք աւազակների խումբերից։ Այս օրերս նրանք կողոպտել են մի երիտասարդ ճանապարհորդին, որի գրպանում եղել է 1200 րուբլուց աւելի գումար։

—

ԹԵԼԱՒԻՑ մեզ գրում են։ «Այստեղ անհամբերութեամբ սպասում են թեմական վերատեսուչ պ. Բարխուդարեանցին։ Գանգատաւորներ շատ կան, որոնք յոյս ունեն որ վերատեսուչը ամենքի գանգատները կը լսի և ամենքին բաւականութիւն տալով, այնպէս կը վերադառնայ Թիֆլիս։ Թելաւը վերջապէս մի լաւ մանկավարժ ունի, դա է պ. Յովհաննէս Մուրադեանց, որ մեծ եռանդով և անձնուիրութեամբ աշխատում է յօգուտ մեր դպրոցի առաջադիմութեան։ Ափսոս, միայն, որ պարոնը ոչինչ խրախոյս և քաջալերութիւն չէ գտնում հասարակութիւնից։ Շուտով այստեղի Աստուածածնի եկեղեցու կաթուղիկէի շինութիւնը կը վերջանայ։ Այդ եկեղեցին շինվել է միմիայն բարեպաշտ թէլաւցիների ջանքերով և նուիրատուութեամբ։»

—

Մենք ստանում ենք բազմաթիւ նամակներ, որ այս տարի Կախեթում խաղողը շատ առատ էր։ Այգէտէրերը գանգատվում են, որ կարասներ չունեն աւելորդ գինին ածելու համար։ Ցած և երկու տարի փակ մնացած կարասները լցված են և դարձեալ գինին մնացել է և չեն իմանում ինչ անեն։ Այդ պատճառով գինին այս տարի շատ էժանացել է։

—

Ուշադրութիւն ենք դարձնում ներկայ համարում հեռագիրների մէջ տպված Տուլա քաղաքից ստացված դէպէշի վրա, որ մեզ հաղորդում է թէ տիկին Արտօի և պ. Պադիլլայի կօնցերտը Թիֆլիսում լինելու է անպատճառ նոյեմբերի 20-ին։ Ընթերցողին արդէն յայտնի է որ այդ կօնցերտի համար արդէն վարձված է Արծրունու թատրօնը։

—

«Օսման—փաշա» պիեսայի ներկայացումն, որ հայ թատրօնասէրները պ. Յ. Սուգանաճեանի կառավարչութեամբ պէտք է տային կիրակի օր, հոկտեմբերի 21-ին, յետաձգվեցաւ մեզ անյայտ պատճառներով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

«Ու այժմ համաձայն պ. Մանժէնին՝ ես զովում եմ այս բոլորը և մի և նոյն ժամանակ ես դարձեալ համաձայն եմ պարոնի հետ, որ ազատութեան համար մի տեղ է մնում։ Ես կամենում եմ այժմ ձեր մէջ մի ինքնուրոյն սկզբունքի համար, մի եռանդուն հրաւէր կարդալ։ Պ. Մանժէնի, այսօր իմ հերթն է։ Րօնի արուեստական ուսման գովեստը ձեր բերանից լսելուց յետոյ, ես կամենում եմ ասել ոչ միայն ձեզ, այլ և ամբողջ Ֆրանսիային, որ պէտք է հետևել ձեր օրինակին, որ պետութիւնն ինչքան ծախսեր էլ մտքումը դնի անել, բոլոր պէտք եղածը չէ կարող անել, և ինչքան էլ նա անի, նրա արածը բաւական չէ։ Ընտանիքների անձնական զոհաբերութիւնները չեն կարող լրացնել պակասորդը։ Պէտք է սովորութիւն անել ուսումնարաններ հիմնել, և առատաշնորհութիւններ անել այդ ուսումնարաններին։ Պարոններ, շատ անգամ ինձ հարցնում եմ, թէ յիրաւի, մեր միլլիօնատէրներն ինչ են անում իրանց միլլիօնների հետ։ (Ընդհանուր ծիծաղ։) Ամենից լաւ գործադրութիւնը, որ նրանք կարող են անել իրանց միլլիօններից, թող նրանք բոլոր մեծ-մեծ քաղաքներում արուեստական ուսումնարաններ հիմնեն, բազմացնեն լիցէների թիւը, մատենադարաններ կազմեն, գիմնազիաներ կառուցանեն, արհեստագործական, և աղջկերանց ուսումնարաններ իրագործեն, թանգարաններ շինեն, մի խօսքով թող նրանք ուսման բարերարութիւն անեն, որպէս զի դրանով նրանք հայրենիքի և մարդկութեան բարերար լինելու կոչմանն արժանի լինեն։ Ես նրանց ձրի եմ տալիս այս խորհուրդը։ (Ծափահարութիւններ և ծիծաղ։)

«Այնպիսի բաներ կան, որոնց միայն ազատութիւնը կարող է անել։ Իմ սիրելի բարեկամներ, ես խորը կերպով սիրում եմ այն բարութիւնները, որ պետութիւնն է անում, բայց ես երբէք չեմ կարող ինձ ուզել, որ նախապատւութիւն չը տամ նրան, որին ազատութիւնն է անում։

«Մենք մի ազատ ժողովուրդ ենք, և այս պատճառով էլ մեծ ժողովուրդ։ Չը զգվենք ազատութենից, ինչպէս որ այդ պատահում է դժբաղդաբար մի քանի անձինքների հետ, որոնց ազատութիւնն սկսում է փոքր ինչ նեղացնել։ Չը կարծէք, թէ սրանով ես պատւաբար եմ յայտնում իշխանութեանը. բնաւ. ես կամենում եմ, որ նա զօրեղ լինի բոլոր այնտեղ, որտեղ նա անհրաժեշտ է։ Սեղմված այս սահմանի մէջ, նա կարգ ու կանոն է կոչվում, սրանից դուրս, նա այլանդակ ձև է ստանում, և հասնում է մինչև բռնակալութեան։

«Մանաւանդ ուսման վերաբերութեամբ է, որ ազատութիւնը սրբանուէր է, որովհետև իշխանութիւնն այդտեղ կանգնած է գիտութեան և խղճի առաջ։ Ո՞ր իշխանութիւնը կը համարձակի ասել գիտութեանը. դու այլ ևս գիւտեր չես կարող անել! կամ ո՞վ կը համարձակի խղճին ասել. դու այլ ևս չը պէտք է հետևես պարտականութեան կանոններին! Եթէ ուսուցիչը սովորեցնում է ճշմարտութիւնը կամ սովորութիւնների կանոնը, նա արժանի չէ ուսուցիչ անունը կրելու մինչև որ ինքը նախ իր ուսուցիչը չը լինի (Ծափահարութիւններ։) Եթէ մէկը կասկածում է իր անկախութեան մէջ, հետևաբար և իր անկեղծութեան մէջ, այդպիսին կարող է ունենալ լսողներ, բայց աշակերտներ, երբէք։

«Պետական բարձրագոյն ուսման համար, յառաջադիմութեան և նորութեան համար, մի լայնարձակ ասպարէզ կայ։ Իսկ երեխաներին և երիտասարդներին տուած ուսման մէջ, համեմատաբար, շատ նեղ տարածութիւն կայ։ Մանաւանդ այս վերջինների ուսուցիչները մեծ անկախութիւն են վայելում, որովհետև ցանկացած ժամանակ նրանք կարող են թողնել այդ պաշտօնը և ապաւինել ազատութեան ապաստանարանին, ոչ մի ուխտ ոչ մի պայմանագիր նրանց չէ կաշկանդում։ Պետութիւնն իր կողմից պատասխանատու է, որովհետև եթէ պրօֆէսօրների աւանդած ուսումը չէ տալի պետութեանը հարկ եղած անդորրութիւնը, այն ժամանակ նա իրաւունք ունի ազատվել այդ պրօֆէսօրներից։ Պետութեանը երբէք վայել չէ անակնկալ դէպքերի մէջ ընկնել։ Եթէ նա իր համար առանձին նշանաբաններ չունի, դրա փոխարէն նա ունի իր յատուկ օրէնքներն ու սկզբունքները, որոնք նուիրված են նրան։ Պետութիւնը չէ կարող այդ օրէնքները բռնութեամբ մտցնել իր վարչութեան ու դատարանների մէջ, և ոչ էլ կարող է նրանց հալածել իր ուսումնարաններից։ Պետական ուսումը պէտք է հաստատ և հաւասար քայլերով առաջ գնայ։ Նրա մեթօդները փորձաուու, կշռված և նուիրական մեթօդներ են, նրան արգելված է որ և է սխալ, որ և է յանդգնութիւն։ Ազատ ուսումը պետական ուսման վերաբերութեամբ, մի տեսակ առաջապահ գնդի զինուոր է. նա նորութիւն է, իսկ պետութիւնը ապահովութիւն, հաւաստիութիւն է. պետութիւնը միայն հաստատ ու վստահ քայլերով է առաջ գնում, իսկ ազատութիւնը առաջ է վազում։ Առանց մրցութեան ազդեցութեան պետութեանը հազիւ թէ հնարաւոր լինէր ազատվել իր աւանդական ու նախապետական կապերից։ Առանց այդ մրցութեան, պետութիւնը երբէք յոյս չէր կարող ունենալ ոչ ժողովրդի ազդեցութիւն ունեցող մարդոց համակրութեան և և ոչ նրանց այն եռանդուն օժանդակութեան վրա, որ նրանք ամենայն սիրով տալիս են պետութեանը, և որ բնաւ չեն խնայել նրան հետզհետէ աւելի ու աւելի տալ։ Եթէ մեր համալսարանը դարձեալ նոյն մենավաճառութեան մէջ մնար, ինչ դրութեան մէջ, որ նա գտնվում էր կայսրութեան օրովը, այն ժամանակ համալսարանի բոլոր բիւջէտը դարձեալ առաջուայ տասը միլլիօնից աւելանալու չէր։ Նա այսօրուան օրս յիսուն և եօթ միլլիօն ունի, և բացի այդ ազատութիւնն էլ հետը։ Ահա այն երկու մեծ քաջութիւնները, որոնք յաղթական են դարձրել ներկայ համալսարանը։

«Որովհետև, մեր պետական համալսարանը հիանալի է, դրա համար էլ, պարոններ, նրա վրա այնքան յարձակմունքներ արին, նոյնը շարունակում են անել և ամեն օր. մարդիկ պախարակում են նրա վարդապետութիւնը, նրա պրօգրամները, նրա ուսուցանելու եղանակը, մեթօդան։ Իմ կարծիքով կարելի է այդ մեթօդաներին ձևակերպութիւն տալ, փոքր ինչ թեթևացնել այս պրօգրամմները, և դրանց փոխարէն փոքր ինչ աւելի միջոց տալ ազատ կամքին և պաղ դատողութեանը։ Այն ինչ որ մի մինիստրի բոլոր ջանքը չը կարողացաւ անել, նոյնը կանէ ազատութեան կցորդութիւնը։ Բայց նոյն իսկ այս դրութեան մէջ, համալսարանն իր արթուն և վարպետ վարչութեամբ, իր ուսուցչական դպրոցներով, ուսման ատեաններով, մրցութիւններով, բարեխիղճ, հայրական, անձնուէր և հմուտ ուսուցիչներով, որոնցից շատերն անմահացրել են իրանց անունները գիտնական և գրականական աշխարհքում, նա ամենայն համարձակութեամբ և աներկիւղ կարող է մրցութեան հրաւիրել բոլոր հակառակորդներին։ Նա ոչ թէ կարող է, այլ պարտական է նրանց յաղթանակել, հետևաբար և, շնորհիւ երկնքի, նա կարևորութիւն չունի նրանց (հակառակորդ ուսումնարանական հիմնարկութիւնների) ոչնչացնելու։ (Երկարատև ծափահարութիւններ։)

(Կը շարունակվի)

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ

ՏՈՒԼԱ, հոկտեմբերի 20-ին։ Տիկին Արտօ և պ. Պադիլլա այստեղ են և կօնցերտներ են տալիս այստեղ։ Նոյեմբերի 20-ին նրանք տալու են իրանց կօնցերտը Թիֆլիսի մէջ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԲԵՐԼԻՆ, 18|30 հոկտեմբերի։ Ստատս-սէկրետար Ֆրիդբէրգ նշանակված է պրուսական արդարութեան մինիստր։ Ձայների առաւելութեամբ Կէօլլէր պրուսական պատգամաւորների ժողովի նախագահ է ընտրվել։

ՎԻԵՆՆԱ, 19|31 հոկտեմբերի։ Ջիչիի հրաժարականն ընդունված է։

ԿՐՕՆՇՏԱԴ, 19 հոկտեմբերի։ «Ասիա» անունով կրէյսերը լողաց ովկիանոսներում ճանապարհորդելու։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 հոկտեմբերի։ Պավլ և Սէրգէյ Ալէքսանդրովիչ Մեծ Իշխաններն արտասահմանից վերադարձան Ս. Պետերբուրգ։ Մեծ Իշխան Նիկօլայ-Միխայլովիչ նշանակվեցաւ կովկասեան առաջին սարէլկօվիյ բատալիօնի ծառայութեան մէջ։

ՏՈՒԼՕՆ, 19 հոկտեմբերի։ Թագաժառանգ Իշխանն իր Ամուսնու հետ միասին այցելեցին «Պետերբուրգ» անունով կրէյսէրին, և յայտնեցին իրանց հաճութիւնը նաւապետին. յետոյ նոր շինվող «Երօսլավլ» անունով կրէյսէրի հիմնադրութեանը մասնակցեցին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 հոկտեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 50 կ., երրորդ 93 ր. 37 կ., չորրորդ 93 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակն արժէ 231 ր. 25 կ., երկրորդ 255 ր. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակն արժէ 90 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 75 կ., ոսկի 7 ր. 75 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 25,50 պէնս։ Ռուսաց 100 րուբլ Գերմանիայի վրա արժէ 216 մարկ 50 պֆ. Փարիզի վրա 269 ֆրանկ։ Տրամադրութիւնն ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՋԱՔ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆՑԻ «ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԸ» ստացել է

1 Սրուանձտեանց-ԹՈՐՈՍ ԱՂԲԱՐ 1 ր. 25 կ.
2 Ս. Մանդինեանց-ԿՐՕՆՔ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ 1 ր. —
3 Բժիշկ Ա. Բաբայեանց ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ 1 ր. —
4 Ա. Բաղաթրեանց-ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԻԿ ԼԵԶՈՒԻ — 25 կ.
5 Երկաթէ ԴԻՄԱԿՈՎ ՄԱՐԴԸ ԵՒ ԱԻԵՏԻՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՅՈՑ 1 ր. —
6 Ց. Շիշմանեանի-ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՒԱՔՈՒՄՆ Ա. 1 ր. 15 կ.
7 Փարոս 1879 — — — — Թ. 1 ր. —

ԿՈՒԿԻՈՅ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ բակում Մեծապատիւ Մ. ՄԻՐԶԱՅԵԱՆՑԻ հիմնած ՏՂԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԾԽԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻ հոգաբարձութիւնը յայտնում է պատուելի հայ հասարակութեան, որ յիշեալ ուսումնարանի համար ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ սկսել է ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 15-ից: Ցանկացողք կարող են իրանց որդիքը ներկայացնել նոյն ուսումնարանում, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ երեցփոխան պ. Բ. Փիրադեանցին ամենայն օր մինչև առաւօտեան ժամը 9: Աշակերտաց տարիքը 12-ից մեծ և 7-ից փոքր պիտի չը լինեն:

Ընդունելութիւնը տևելու է մինչև ներկա հոկտեմբերի վերջը:

2—3

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՒ ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ գրավաճառանոցներում ծախվում են պ. Մսերեանցի հրատարակած տղայոց ընթերցանութեան համար հետևեալ նոր

Մատեանքը.

1. ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՔԵՐ, անգլիական վէպ, պատկերազարդ. գինն է 10 կոպ.:
2. ԵՂԲԱՅՐ ԵՒ ՔՈՅՐ, գերմանական վէպ, պատկերազարդ (չորս խրոմոլիտոգրաֆիա). գինն է 30 կոպ.:
3. ԱՐՔԱՅԱԳՈՒՍՏՐ-ՎԱՐԴԵՆԻ, գերմանական վէպ, պատկերազարդ (վեց խրոմոլիտոգրաֆիա). գինն է 35 կոպ.:

Նոյն գրավաճառանոցներում կարելի է բաժանորդ գրուել նաև յառաջիկայ 1880 թըւականին հրատարակելի «ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» պատկերազարդ հանդիսին, որոյ գինն է 2 րուբլի:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի պ. Զարմայր Մսերեանցին 'ի Մոսկուայ:

1—3

ՁԻՒԹԱՅԻՆ ՊԱՏԻՃՆԵՐ

ՆՈՐՎԵԳԻԱՅԻ ՄԱՔՐԱԾ ՁԻՒԹԻՑ, որ պատրաստված է Մոսկվայի դեղագործ

ԳԻՐՇՖԵԼԴՏԻՑ

Գիւցի Փրանսիական յայտնի պատիճների անհամեմատ թանգ գները դրդեցին ինձ պարապել նրանց արդիւնագործութեամբ և որովհետև պատիճների պատրաստելը գաղտնիք չէ և նրանք իրանց մէջ ոչինչ չեն պարունակում, բացի մաքուր Ձիւթից, ես առաջարկում եմ իմ շատ լաւ պատրաստված պատիճները ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ (ԳԻՒՕՅԻ) ՊԱՏԻՃՆԵՐԻՑ 40% էժան:

Յոյս ունիմ, որ ռուս բժիշկները և հասարակութիւնը խելացի կերպով կը վերաբերվեն դէպի իմ աշխատանքը, որովհետև նոքա աւելի չունեն ռուսաց փողերով պահպանել ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ:

Ծախելու տեղերը. Ռուսաստանի բոլոր դեղատուները և տեղական պահեստները: Գլխաւոր պահեստները. Մոսկվայում, Լուբեանսկի դեղատուն Նա. Ի. Գիրշֆելդտի և Բ. Կեօլեր և ընկ. Նիկօլսկիի վրա: Թիֆլիսում Ցուրինօվի և Բոստոմօվի դեղատուն:

24—25

Կենտրօնական Գրավաճառանոցում, Դվորցովոյ փողոցի վրայ, Արծրունու Գալլերէյում, վաճառվում են հետևեալ նոր գրքերը:

1. Կարմիր լապտեր, փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի պատկերազարդ և կազմած.	գ. —	ր.	50 կ.
2. — Նոյնը առանց կազմի.	—	»	30 կ.
3. Թաւամազ մեղու՝ փոքրիկ մանկանց ընթերցանութեան համար. Թարգ. օր Ն. Տէր-Մարկոսեանի. պատկերազարդ և կազմած.	—	»	40 կ.
4. Եղբայր և քոյր մանկական վէպ. Թարգ. Զ. Մսերեանի պատկերազարդ	—	»	30 կ.
5. Հսկայական ձեռքեր. մանկական վէպ, Թարգ. Զ. Մսերեանի, պատկերազարդ	—	»	10 կ.
6. Փարոս Հայաստանի. պատկերազարդ հանդէս ընտանեկան ընթերցանութեան համար.	1		— կ.
7. Թորոս աղբար Հայաստանի ճանապարհորդ. Գործ. Գ. Վ. Սրուանձտեանց	1	»	25 կ.
8. Երկունք ինններորդ դարու. գործ Ծերենցի.	1	»	— կ.
9. Պատմական ներշնչումներ, գործ. Հրանտ Ասատուրի.	—	»	60 կ.
10. Մի կաթիլ արտասր, զոր կը հեղու Միսակ հայ մոխիրին վրայ	—	»	35 կ.
11. Սամուէլ Մուրատեանի կտակի խնդիրը, դատախօսութիւն Ս.Արծրունու.	—	»	50 կ.
12. Ուսումնարանի առողջապահութեան հարցեր, բժ. Ա. Բաբայեանի	1	»	— կ.
13. Մարմնակազմական կամ անատոմիկական բառարան Լատիներենից և Ռուսերէնից հայերէն. բժ. Լ. Տիգրանեանցի	1	»	— կ.
14. Կրօնք. Հոգեբանական հետազօտութիւն Ս. Մանդինեանի	1	»	— կ.
15. Հայկական թատրոն. Վու՞յքի իմ վէչեր, փարս երեք պատկերով գործ. Մ. Տէր Գրիգորեանցի	—	»	40 կ.
16. Բեքեր բժշու համաքը. Օպերետա մի գործողութեամբ, Թարգ. Ն. Լալայեանցի	—	»	25 կ.
17. Աշնանային երեկոյ գիւղում, վօդէվիլ մէկ արարուածով, փոխադրութիւն Գ. Շահբուդաղեանի	—	»	25 կ.
18. Բռնի ամուսնութիւն. կոմեդիայ մէկ արարուածով, Թարգ. Գ. Զմշկեանի	—	»	40 կ.
19. Ժանո և Ժանէտ օպերա-վօդէվիլ, Թարգ. Գ. Շահբուդաղեանցի մէկ գործողութեամբ	—	»	40 կ.
20. Պէպօ. կոմեդիա երեք արարվածով, գործ. Գ. Սունդուկեանի	—	»	30 կ.
21. Պառաւներին խրատ. վօդէվիլ մէկ արարվածով Մ. Տէր Գրիգորեանի	—	»	50 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ դասագրքեր Հայերէն, Ռուսերէն և, օտար լեզուների, դասական պիտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, Հայերէն Ռուսերէն և Գաղիերէն վիպասանութիւններ, ամենայն հասակի ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ճիւղերին վերաբերեալ գրքեր. պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ: Օտարաքաղաքացիք իրանց պահանջները պէտքէ ուղարկեն հետևեալ հասցէով.
„Въ Тифлисъ. Въ центральную книжную торговлю“

2—6

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 23 — Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Ց Ո Յ Ց — ԹԻՖԼԻՍ 1879

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Հոկտեմբերի 22-ին)

	Ր.	Կ.
Ոսկին (պօլուիմպերիալը)	8	15
Հին 84 պր. մ. արծ. 1000 մ.	1420	—
Հին 20 կ. 72 պր. 1000 »	1245	—
Վիդրիշի 5% առաջի փոխառութեան տոմ. 100 »	235	—
Երկրորդ 5% վիդրիշի »	230	—
Մարսելի կուրսը 270—	100	—
Լօնդօնի կուրսը Օդեսայի վրա	9	45
Վենայի կուրսը արժէ 121 գլ.	100	—
Գաւրեժի բարաթը	4	80
Առևտրական բանկի ակցիան 200 մ.	310	—
Փօթի Թիֆլիսեան երկաթուղու ակցիան 125 մ.	—	—
Շաքարը բրօչկու	7	30
» միւս տեսակը	7	15
» չաքար աւազը	5	30
» տրանզիտը	5	30
» մաքուր վճառած	10	—
Բամբակը Երևանու Ամերիկայի սերմից	8	—
Միւս տեսակը հին սերմից	7	40
Բուրդը Թուշի	7	50
» Թարաքամի	4	—
Ալիւրը Շորագալու	2	20
» Երևանի	—	—
Գարին	1	40
Մոմը ճրագարայի (стеар.)	12	40
Մետաքսը Նուխվայ	180	—
Կախեթինը	140	—
Կոկոնը Նուխվայ (բոժ.)	50	—
Ֆրիզոնը (լաւը) Ագուլեաց	65	—
Կօֆէն մոկօի	26	—
« լիւանի	22	—
« Մանտ ինիյօն	18	—

ՀԵՌԱԳԻՐ

	Ր.	Կ.
Կովկասի և Անդրկովկասի քաղաքները	1	
Ռուսաստան	2	
Աւստրիա	3	
Անգլիա	4	
Գերմանիա	2	88
Ֆրանսիա	3	75

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՆԿԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

(Վէրայի վրա № 38)

Ծննդականների ընդունելութիւնը ցերեկվա և գիշերվայ ամեն ժամանակ, օրը 50 կոպէկ վարձով, իսկ չքաւորներին անվարձ: Առանձին սենեակներում ամիսը 30—50 րուբլ: Կանանց հիւանդութիւնների բաժանմունքի մէջ վարձը ընդհանուր սենեակում 18 րուբլ, իսկ մասնաւոր սենեակներում 30 րուբլ ամսական:

Երթևեկ հիւանդ կանանց և երեխաների ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 9½ մինչև 11 ժամ առաւօտեան, Բժշկապետ Անանօվ:

ՓՕԹԻ-ԹԻՖԼԻՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Թիֆլիսից մինչև Փօթի (ճանապարհորդների գնացքը) 9 ժամին 21 րոպէ առաւօտեան: Մինչև Միխայլօվօ (խուռն գնացքը) երեկոյեան 5 ժամ. 18 րոպէ:

	առաւօտ:	երեկոյեան.
Թիֆլիսից	9. 21	5. 18
Գօրը	11. 58	9. 43
Միխայլօվօ	1. 29	11. 59
Րիօն	6. 47	
Փօթի	9. 40	
	առաւօտ:	
Փօթիից	9. 13	
Րիօն	12. 13	
Միխայլօվօ	5. 39	1. 37
Գօրի	7. 5	4. 8
Թիֆլիս	9. 31	7. 56

Թիֆլիս գալիս է առաջին գնացքը երեկոյեան 9 ժ. 31 ր. երկրորդը՝ առաւօտեան 7 ժ. 56 ր.

Տեղերի գինը՝ Թիֆլիսից

	I կլաս.	II կլ.	III կլ.
Մցխէթ	90	68	38
Գօրի	3. 20	2. 40	1. 33
Սուրամ	5. 22	3. 92	2. 18
Րիօն	9.	6. 75	3. 75
Փօթի	13. 1	9. 75	5. 42

ՓՕՍՏ

Ամեն տեսակ թէ նամակներ, թէ լրագիրներ և թէ ծանր փօստ ամեն տեղ ուղարկելու, ընդունվում են ամեն օր, առաւօտեան 8 ժամից մինչև 1 և կէսօրից յետոյ 3 ժամից մինչև 7, իսկ կիրակի օրերը հասարակ նամակներ մինչև 10 ժամ առաւօտեան և 3—7 երեկոյեան:

Ռուսաստանից և Արտասահմանից փօստը ստացվում է Թիֆլիսում ամեն օր: Բագուի տրակտից՝ երեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ: Փօթի-Թիֆլիսեան երկաթուղուց ամեն օր: Նուխու տրակտից չորեքշաբթի և կիրակի: Բելիկլիւչի տրակտից երեքշաբթի և շաբաթ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

	կօպ.
Բաց նամակ արժէ	2
Ռուսաստան և Եւրօպայի բոլոր երկիրները նամակը արժէ	7
Ամերիկա	7
Պարսկաստան	7
Հնդկաստան	70
Եգիպտոս	27

ԲԺՇԿԱՆՈՑ

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտեան 9-ից մինչև 1 ժամը:

Երկուշաբթի. Լիսիցեվ և Գօրալեվիչ ներքին հիւանդութիւնների, Քուչարեանց վիրաբուժական և աչքի հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ.:

Երեքշաբթի. Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Րէյխ աչքի հ., Վերմիշեվ ներքին հ., Ժուրավլեվ վեներական և կաշու հ., Բաբօվ կրծքի և ներքին հ.:

Չորեքշաբթի. Լիսիցեվ ներքին հ., Աստուածատուրօվ կանանց հ.:

Հինգշաբթի. Վերմիշեվ և Բուդկօվսկի ներքին հ., Քուչարեանց սիֆիլիսի և միզային գործարանների հ., Ժուրավլեվ ջղային հ.: Բաբօվ կրծքի և ներքին հ.:

Ուրբաթ. Լիսիցեվ ներքին հ., Մինկեվիչ վիրաբուժական հ., Բաբաեվ ջղային և հոգեկան հ., Աստուածատուրօվ վեներական և կաշու հ.:

Շաբաթ. Վերմիշեվ ներքին հ., Րէյխ աչքի հ., Ժուրավլեվ վեներական և կաշու հ.:

Օրէխով, ատամի հ., ընդունում է իր տանը ամեն ժամանակ աղքատ հիւանդներին Բժշկանոցի տոմսակով:

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ԹԻՖԼԻՍ. Մ. Ս. Ս. Հայոց թատրօնի մասին հետևեալ համարի մէջ կը տպենք մի յօդուած:

—ՄՕՍԿՎԱ. Ն. Ստայանք յօդուածը: Շուտով կը պատասխանենք տպագրութեան համար: Խմբագրութեան մէջ չափազանց շատ բանաստեղծական յօդուածներ կան: Գուցէ տպագրութիւնը մի փոքր ուշանայ:

—ԱԽԱԼՔԱԼԱՔ. Խ. Մ. Կարդացէք վերևի պատասխանը:

—Կ. ՊՕԼԻՍ. Հ. Ուղարկած պաշտօնական յայտարարութիւնը ստացանք: Ձեր լռութիւնը մեզ զարմացնում է: Մեր ընթերցողները անհամբերութեամբ սպասում են ձեր գեղեցիկ նամակներին: